MINNESOTA
OFFICE OF OMBUDSMAN
FOR MENTAL HEALTH AND
DEVELOPMENTAL DISABILITIES

"Cod Siinta Kuwa Marar Dhif ah uun La Maqlo"

121 7th Place East, Suite 420, Metro Square Building
Saint Paul, Minnesota 55101

Cod: 651-757-1800
Khadka Bilaashka ah: 800-657-3506
Fakis: 651-797-1950
TTY/Cod: Adeega Minnesota Relay Service 711
https://mn.gov/omhdd

Nidaamka Ku Xukminta Daawaynta Madaniga ah ee Loogu Talagalay Dadka Xanuunada Dhimirka Qaba ee Halista ah Minn. Stat. §§ 253B.07 – 253B.08, 253B.18, 253B.19

1) Baaritaanka Ka Horreeya Codsiga

Qof kastaa ayaa kuu codsan karaa in degmadu ay samayso baaritaan ku saabsan in loo baahanyahay in laguu xukumo daawayn iyo in kale. Kahor inta aan wax codsi ah la xaraynin, kooxda baaritaanka codsiga kahor ee degmadu waa inay dib u eegaan. Kooxda baaritaanka ayaa soo ururin doona macluumaadka ku saabsan xaaladdaada waxayna go'aamin doonaan inaad buuxisay shuruudaha loogu baahanyahay xukminta daawaynta. Nidaamkan waa in ay ku jiraan:

1. shakhsiyan in ay kuu waraystaan (shaqsi ahaan in loo sameeyo ayaa la doorbidayaa) iyo dadka kale ee u muuqda inay aqoon u leeyihiin xaaladaada;
2. aqoonsashada iyo baaritaanka habdhaqanka lagugu soo eedeeyey ee qiil u samaynaya xukunkaaga;
3. aqoonsashada iyo sahaminta beddelaadaha kale ee xukminta daawaynta iyo sharrixitaanka sababta loo diidayo;
4. soo ururinta macluumaadka la xiriira qaadashada daawooyinka sida awooda aad u leedahay in aad ogolaansho bixiso, in aad haysato dardaaranka daryeelka caafimaadka, jiritaanka cid sharci ah oo go'aamisa daryeelka caafimaadka; iyo macluumaadka ku saabsan inaad u badantahay inaad ogolaato daawada iyo in kale;
5. Ula xiriirida caymis bixiyaha jira wixii macluumaad ah ee ku saabsan bixinta kharashka daryeelka, taariikhda daawaynta ee la xiriirta iyo bixiyeyaasha hadda jira; iyo,
6. In lagu siinayo ogaysiis kuu sharaxaya xuquuqdaada, habka xukminta daawaynta iyo saamaynta sharciyeed ee ay leedahay xukminta daawayntu.

Qofka kaa soo booqda kooxda baaritaanka si uu kuula yeesho waraysi shaqsiyeed waa inuu isu kaa sheego oo uu kuu sharaxaa sababta uu asaga/ayadu uu kuula hadlayo. Qofkani waa inuu sidoo kale kuu sharraxaa in wax kasta oo aad dhahdo loo isticmaali karo warbixinta iyo maxkamada. Qofkani waa inuusan noqonin isla qofka iskudayaya inuu kugu xukmiyo daawaynta. Ma jiro xubin ka socda kooxda codsiga baaritaanka kahor oo loo ogolyahay inuu xareeyo codsi ku saabsan xukminta daawaynta madaniga ah. Kooxdani waxay kaloo su'aalo weydiin karaan qoyskaaga, shaqaalaha cusbitaalka, shirkada caymiska iyo kuwo kale. Sharcigu wuxuu u ogolyahay kooxda inay taas sameeyaan iyada oo aan ogolaansho lagaa helin adiga. Had iyo jeer waa fikrad wanaagsan in aad qorato qofka magaciisa iyo macluumaadka kale si ay kaaga caawiso inaad xusuusato.

Haddii aysan wareysi kula yeelanin kooxda baaritaanka ee codsiga kahor oo laakiin la xareeyay codsiga xukminta daawaynta, u sheeg qareenkaaga. Marka kooxda samaynaysa baaritaanka codsiga kahorreeyaa ay ku taliso in la sameeyo xukminta daawaynta, warbixin qoran ayaa loo diri doonaa qareenka degmada. Haddii kooxda

samaynaysa baaritaanka codsiga kahorreeyaa aysan ku talinin in la sameeyo xukminta daawaynta, codsadaha ayaa wuxuu weydiisan karaa qareenka degmada inuu sii wado codsiga si kasta.

2) Dalab/codsi xarraynta

Qof kasta oo danaynaya, marka laga reebo xubnaha ka mid ah kooxda codsiga baaritaanka kahor, ayaa wuxuu soo gudbin karaa codsiga xukminta daawaynta. Codsiga waxaa laga yaabaa in laga xareeyo degmada qaadaysa mas'uuliyada maaliyadeed ama halka aad hadda joogto. Waxaad xaq u leedahay inaad aragto dalabka la xareeyay.

3) Dhagaysiga Hordhaca ah (sidoo kale loo yaqaano dhagaysiga "Sababta Suurtagalka ah")

Kaddib marka la xareeyo codsiga xukminta daawaynta, maxkamadu waxay amri kartaa in lagu geliyo "hayn/qabasho maxkamadeed." (Eeg: Haynta Xaaladaha Deg dega ah iyo Xaashida Xaqiiqda Maxkamada.) Waxaa suuragal ah inaad horayba ugu jirtay haynta xaaladaha deg dega ah xilligan, laakiin maxkamadu way dheerayn kartaa muddada hayntaada iyadoo adeegsanaysa xukunka maxkamada. Muddo 72 saacadood ah gudahood marka lagu geliyo haynta maxkamada, dhagaysi hordhac ah waa in la qabtaa si loo go'aamiyo in haynta maxkamadu ay sii socon doonto iyo in kale. Maalmaha asbuuca dhammaadkiisa (sabtida iyo axada) iyo feestooyinka sharciga ah laguma tiriyo muddada 72-saac ah. Waxaad xaq u leedahay inaad la kulanto qareenka ay kuu magacawday maxkamadu dhagaysiga kahor. Waxaad soo gudbin kartaa codsi ku saabsan dhagaysigaaga hordhaca ah in lagu qabto maxkamada degmada aad ku nooshahay haddii degmada aad hadda ku nooshahay ay ka duwan tahay degmadaada leh mas'uuliyada dhaqaale.

Maxkamadu way sii wadi kartaa haynta maxkamada haddii maxkamadu aaminsantahay inaad waxyeello jireed oo daran u gaysan karto naftaada ama dadka kale haddii aan lagu xirin. Maxkamadu sidoo kale waxay u magacaabi kartaa go'aan qaade beddel ah dhageysiga hordhaca ah si laguugu ogolaado daawooyinka neerfaha.

Dhagaysigaa buuxa ee xukminta daawaynta kahor, dhakhtarka ama cilmu-nafsiyaqaan leh shahaadada takhasuska doktornimada cilmu-nafsigu waa inuu kugu sameeyo baaritaan. Maxkamada ayaa magacaabi doonta baaraha. Waxaad sidoo kale xaq u leedahay baaritaan labaad oo uu sameeyo dhakhtar aad dooratay. Degmada ayaa bixin doonta labada baaritaanba.

4) Dhageysigaaga xukminta daawaynta

Wakhtiga iyo Goobta

Dhageysiga xukminta daawaynta waxaa lagu qabtaa goob maxkamad ah waxayna raacaysaa habraaca rasmiga ah ee maxkamada si loo ilaaliyo xuquuqdaada. Dhagaysiga waxaa lagu qaban karaa cusbitaal hadii uu ogolyahay sharciga degaanku. Dhagaysiga xukminta daawaynta waa in lagu qabto 14 maalmood gudahood laga bilaabo markii codsiga la xareeyay, laakiin dhagaysiga waxaa lagu kordhin karaa 30 maalmood oo dheeri ah. Waxaad dalban kartaa dhagaysi deg deg ah in lagu qabto 5 maalmood oo shaqo gudahood, laakiin maxkamada ayaa waxaa laga yaabaa inay bixiso muddo kordhin ilaa 10 maalmood oo dheeri ah oo leh sabab macquul ah.

Xuquuqaha

Waxaad xaq u leedahay inaad timaado dhagaysiga, inaad markhaati furto oo aad soo bandhigto caddaymo inta dhagaysigu socdo. Waa inaad kala hadasho qareenkaaga sida ugu wanaagsan ee kiis fiican la isugu hagaajisto. (Eeg: Xaashida Xaqiiqda ee Waxa ay tahay Inaad ka Filato Qareenkaaga.) Waxaad dooran kartaa inaadan ka soo qaybgalin dhagaysiga. Maxkamada ayaa kaa reebi karta haddii ay dareento inaad si dhab ah qas u gaysanayso ama aadan awoodin inaad fahanto ama aad ka qaybqaadato dacwada.

Awoodaada aad kaga qayb galayso dhagaysiga waa inaysan carqaladaynin daawayntu. Waxaad xaq u leedahay inaadan qaadanin dawooyinka inta lagu jiro dhagaysiga. Haddii aad qaadanayso daawooyin, maxkamada waa in lasoo siiyo liiska daawooyinka aad qaadatay 48-dii saac ee la soo dhaafay.

Natiijooyinka

Maxkamadu waxay amri kartaa in laguu xukumo daaweynta haddii ay hesho natiijooyin ku salaysan caddayn cad oo lagu qanci karo oo ah:

1. Waxaad qabtaa xanuunka dhimirka iyo,
2. Xanuunkaaga dhimirka awgii, waxaad ku sababaysaa khatar cad dadka kale sida ku cad xaqiiqda ah in aad:
3. ku hawlanayd ficil keenaya ama isku dayday in aad waxyeelo jireed oo halis ah u gaysato qof kale iyo,
4. waxaa jirta suurtagalnimada inaad ku dhaqaaqdo ficillo awood u leh inaad qof kale u geysato dhaawac jireed oo halis ah.
5. Maxkamadu waa inay kugu xukunto ku daawaynta xarun daryeel oo ammaan ah aan ka ahayn marka adiga ama dadka kale aad muujisaan in barnaamij daawayn dawladeed oo ka xaddidaad yar ama xarun daawayn la heli karo taas oo buuxin karta baahiyahaaga daawaynta iyo shuruudaha amniga dadweynaha.
6. Xukunkan waxaa racfaan looga qaadan karaa maxkamada rafcaanka. Kala hadal qareenkaaga haddii aad rabto inaad rafcaan ka qaadato xukunkaaga.

Xarunta daawaynta ama barnaamijka daawaynta ee dowladu maamusho waa inay maxkamada ugu gudbiyaan warbixin qoraal ah 60 maalmood gudahood laga bilaabo marka lagu geliyo taas oo sheegaysa inaad weli sii tahay qof qaba cudurka dhimirka oo khatar ku ah dadweynaha iyo inkale . Maxkamadu waa inay qabato dhagaysi si loo go'aamiyo weli inaad ku xukunaato daawaynta in aad tahay qof qaba cudurka dhimirka khatarna ku ah dadweynaha iyo inkale. Dhagaysiga waa in lagu qabto 14 maalmood gudahood marka warbixinta la helo ama 90 maalmood gudahood marka lagu xareeyo. Waad ka tanaasuli kartaa dhageysigan haddii qareenka degmada iyo qareenkaagu ay ogolaadaan laakiin waxaa laguu xukumi doonaa in aad ku jirto wakhti aan la cayimin. Tan macnaheedu waxa weeye in aad ku jiri doonto xukunka illaa oo uu Guddiga Dib u eegista Gaarka ahi kaa saaro. Maxkamadu waxay ku kordhin kartaa dhagaysiga dib u eegista illaa hal sano haddii qareenkaaga iyo qareenka degmada ay labaduba ogolaadaan. Haddii maxkamadu ogaato inaadan hadda ka dib halis ku ahayn dadweynaha, waxay kuu xukmin doontaa in aad tahay qof khatar waxyeelo gaysan kara cudurka dhimirka dartiis. Haddii maxkamadu kuu aragto inaad weli sii tahay qof qaba xanuunka dhimirka oo khatar ku ah dadweynaha maxkamada ayaa kugu xukmin karta in lagu hayo wakhti aan la cayimin. Tan macnaheedu waxa weeye in aad ku jiri doonto xukunka illaa oo uu Gudoomiyaha Waaxda Adeegyada Aadanuhu kaa saaro xukunka.

5) Dib u eegista xukunkaaga

Haddii maxkamadu ay kugu xukunto muddo aan cayimnayn, waa inaad ka codsato Guddiga Dib u eegista Gaarka ah [SRB] wixii isbeddel ah ee goobta lagugu xukumay in aad ku jirto. Isbeddeladaas waxaa ka mid ah: rafcaan qaadashada ka-noqoshada siidaynta ku meel gaarka ah, in aad ka beddelato xarunta daawaynta ee qufulan, siidayn ama siidayn ku meel gaarka ah. Kaliya waxaad codsan kartaa SRB lixdii (6) biloodba mar. Waxaad xaq u leedahay qareen maxkamad kuu magacawday dacwadan. Waxaad xaq u leedahay inaad soo bandhigto caddayn, markhaatiyo iyo inaad su'aalo weydiiso markhaatiyaasha.

Waxaad heli doontaa ogaysiiska dhagaysiga 14 maalmood kahor inta aysan dhicin. 21 maalmood gudahood dhagaysiga kadib, SRB waa in ay u dirto natiijooyinka qoraal ah iyo talooyinka gudoomiyaha adeega Aadanaha. Gudoomiyaha waa inuu soo saaro amar aan ka dambaynin 14 maalmood kadib markuu helo talooyinka. Waxaad ku heli doontaa nuqul amarka boostada oo la xaqiijiyey helitaankaaga shan (5) maalmood gudahood laga bilaabo markii amarka la saxeexay. Amarku ma dhaqan galayo 30 maalmood laga bilaabo marka la saxiixo.

Gudoomiyaha loogama baahna inuu aqbalo talooyinka. Haddii aadan ku raacsanayn amarka, waxaad xaq u leedahay inaad racfaan ka qaadato go'aanka. Haddii aad rabto inaad rafcaan ka qaadato go'aanka gudoomiyaha, la

hadal qareenkaaga. Rafcaan kasta oo laga qaato amarka gudoomiyaha waxaa dhagaysta Gudiga Rafcaanka Garsoorka. Guddigu wuxuu ka kooban yahay saddex (3) garsoore oo ka socda Maxkamadaha Degmooyinka gobolka. Waxaad yeelan doontaa qareen kaaga wakiil noqda dhagaysigan. Go'aanka waxaa gaara aqlabiyada maxkamada. Amarka guddigu wuxuu ka sarreeyaa amarka gudoomiyaha. Goluhu waxa dhagaysan karaan oo keliya arrimaha loo soo gudbiyo gudoomiyaha.

Bayaanka ADA: Haddii aad naafonimo leedahay oo aad rabto ogaysiiskan oo qaab kale ah waxaad ka dalban kartaa degmada. Macluumaad dheeraad ah oo faahfaahsan oo ku saabsan habka xukminta daawaynta, la xiriir Xafiiska sarkaalka baara cabashada shacabka ee Caafimaadka Dhimirka iyo Naafonimada Korriinka, 121 7th Place E., Suite 420 Metro Square Bldg, St. Paul, Minnesota 55101, https://mn.gov/omhdd/ Cod: 651-757-1800 ama Khadka Bilaashka ah: 1-800-657-3506.